הִלְכוֹת פֶּסַח סִימָן תפו תפז

תפו וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א [*] [א]שִׁעוּר כַּזַּיִת, יֵשׁ אוֹמְרִים (א) דְּהָוֵי (ﻫ) כַּחֲצִי בֵּיצָה. הַגָּהּ: (ב) וְיֹאכְלֶנּוּ בְּיַחַד וְלֹא מְעַט מְעַט. (ג) וּבַיְרָקוֹת צָרִיךְ לְמַעֵךְ חֲלַל הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַיָּרָק, וּלְשַׁעֵר שִׁעוּר הַכַּזַּיִת בַּיְרָקוֹת עַצְמָן וְלֹא (ג) בָּאֲוִיר שֶׁבֵּינֵיהֶם:

תפז סֵדֶר תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁל פֶּסַח. וּבוֹ ד׳ סְעִיפִים:

א סֵדֶר הַיּוֹם, [א]עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה אוֹמֵר שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת וּקְדֻשַּׁת הַיּוֹם בְּאֶמְצַע, אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ וְכוּ׳ וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה (א) אֶת יוֹם טוֹב [ב]מִקְרָא (ﻫ) קֹדֶשׁ הַזֶּה

א בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ושיעור) מִדִּבְרֵי תּוֹסָפוֹת חֻלִּין ק״ג (ע״ב ד״ה חלקו). **א** טוּר מֵהָא דְּרַב שַׁבָּת כ״ד וְתוֹסָפְתָּא פֶּרֶק ג׳ (דברכות הי״ד). **ב** טוּר בְּסִימָן תקפ״ב בְּשֵׁם מַסֶּכֶת סוֹפְרִים (פי״ט ה״ג) וּמִנְהַג סְפָרַד וְלָזֶה הִסְכִּים בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ותתן לנו).

בְּאֵר הֵיטֵב

אָסוּר, דְּנָדָר חָל עַל דְּבַר מִצְוָה. עַיֵּן בְּיוֹרֶה דֵעָה סִימָן רל״ט (סעי׳ ד, ו). וְכוֹפִין אוֹתוֹ לִשְׁאֹל עַל שְׁבוּעָתוֹ אוֹ עַל נִדְרוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ סָעִיף קָטָן א׳. וְעַיֵּן חֹק יַעֲקֹב (סק״ג). הָרַב בַּעַל רֹאשׁ יוֹסֵף (איש קאפה, אות א) נִסְתַּפֵּק אִם כְּשֶׁאוֹמֵר שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל מַצָּה סְתָם וְאַחַר כָּךְ פֵּרֵשׁ כַּוָּנָתוֹ דְּמַה שֶּׁנִּשְׁבַּע הַיְינוּ בְּלֵיל פֶּסַח מַה יְּהֵא דִּינוֹ. וְעַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגה״ט) בְּאֹרֶךְ מִזֶּה:

א (ﻫ) כַּחֲצִי. וְהַמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן) הִכְרִיעַ דְּהָוֵי פָּחוֹת מְעַט מֵחֲצִי בֵּיצָה עַיֵּן שָׁם, וְכֵן הִכְרִיעַ הַפְּרִי חָדָשׁ, וְעַיֵּן בְּחֹק יַעֲקֹב (סק״א) וּבְסוֹף סֵפֶר תְּשׁוּבַת חוּט הַשָּׁנִי (סי׳ צז). יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק מִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ כִּי אִם פָּחוֹת מִכַּזַּיִת מָרוֹר וְשָׁרָה אוֹתוֹ בְּמַיִם וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל כַּזַּיִת אִם יָצָא יְדֵי חוֹבַת כַּזַּיִת אִם לָאו. עַיֵּן יַד אַהֲרֹן (הגה״ט): (ג) בָּאֲוִיר. וְהוּא הַדִּין אִם יֵשׁ חֲלַל בַּמַּצָּה אֵינוֹ מִצְטָרֵף, עַיֵּן פֶּרֶק ב׳ דְּעֻקְצִין (מ״ח). מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א):

א (ﻫ) קֹדֶשׁ. וּמִנְהָגֵנוּ לוֹמַר אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

דִּבְרֵי הַשַּׁ״ךְ, וְעַיֵּן בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן לְסֵפֶר כְּתֻבָּה בְּאֶבֶן הָעֶזֶר סִימָן קי״ח (אות ח). [וַאֲנִי כָּתַבְתִּי שָׁם דְּמַעְקָרָא לֹא קַשְׁיָא מִידִי מַה שֶּׁהִקְשָׁה הֶחָכָם צְבִי מִתּוֹסָפוֹת דִּשְׁבוּעוֹת (כד. ד״ה אלא הן), דְּהַשַּׁ״ךְ לֹא מַיְירֵי לְעִנְיָן גּוּף חָלוּת הַשְּׁבוּעָה דִּלְעִנְיָן זֶה אֵין מָקוֹם לְחִלּוּק הַשַּׁ״ךְ, דְּאַף דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא מִצְוָה מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁאָנוּ שָׁדִינָן חָלוּת הַשְּׁבוּעָה עַל לֵילֵי פֶּסַח וְאָז כְּבָר הוּא מִצְוָה, וּלְכָךְ הַצְרֵךְ הַתּוֹסָפוֹת לְחַלֵּק בְּעִנְיָן אַחַר לוֹמַר שֶׁחָל הַשְּׁבוּעָה, אַךְ לְעִנְיָן אִם צָרִיךְ לְקַיֵּם הַשְּׁבוּעָה אוֹ צָרִיךְ לְקַיֵּם הַמִּצְוָה שֶׁהוּא מַשְׁבָּע וְעוֹמֵד עָלֶיהָ וּבֶאֱמֶת יִהְיֶה עָלָיו עֹנֶשׁ הַשְּׁבוּעָה שֶׁזֶּה תָּלוּי אֵיזֶה קוֹדֵם, בָּזֶה כָּתַב הַשַּׁ״ךְ דְּמַצָּה כֵּיוָן שֶׁאֵין הַחִיּוּב עַכְשָׁו קָדְמָה הַשְּׁבוּעָה הוּא שֶׁעַתָּה אֵין חִיּוּב וּבְהַגִּיעַ הַחִיּוּב כְּבָר הָיָה חָלוּת הַשְּׁבוּעָה, וְלָכֵן לֹא הִזְכִּיר הַשַּׁ״ךְ מִדִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת דִּשְׁבוּעוֹת כְּלָל דְּאִינְהוּ מַיְירֵי לְעִנְיָן גּוּף חָלוּת הַשְּׁבוּעָה, וְהַדְּבָרִים בְּרוּרִים כַּאֲשֶׁר בַּאַרְתִּי בִּמְקוֹמוֹ וְכָאן קִצַּרְתִּי. וּמַה שֶּׁכָּתַב בִּקְצוֹת הַחֹשֶׁן (שם סק״ג) דִּבְרֵי הָרַאֲבַ״ד בִּתְמִים דֵּעִים (השגות הראב״ד על בעל המאור פסחים כו: אות ד) הֲבִיאוֹ הַחֹק יַעֲקֹב כָּאן (סק״א) וְאֵין זֶה כַּוָּנַת הַשַּׁ״ךְ, גַּם מַה שֶּׁכָּתַב שֶׁהָרַב ר׳ חִסְדַּאי שֶׁבְּשׁוּ״ת הָרִיבַ״ש (סי׳ שצח) הוּא כְּדִבְרֵי הָרַאֲבַ״ד, לֵיתָא, כַּמְבֹאָר בִּתְשׁוּבוֹת הָרִיבַ״ש דִּמְבֹאָר שָׁם טַעְמוֹ מִשּׁוּם דְּאַף שֶׁכּוֹלֵל עַל מַה שֶּׁאֵינוֹ מִצְוָה מִכָּל מָקוֹם עִקַּר שְׁבוּעָה הוּא עַל דְּבַר הַמִּצְוָה, וּמִיְיתֵי מִשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל מַצָּה בְּלֵיל פֶּסַח אַף שֶׁכּוֹלֵל חָלוּט כו׳ מִכָּל מָקוֹם עִקַּר הַשְּׁבוּעָה עַל מַצַּת מִצְוָה, וְזֶה דָּחָה הָרִיבַ״ש שָׁם עַיֵּן שָׁם. וְגַם הָרְאָיָה מִשְּׁבוּעָה שֶׁלֹּא אִישַׁן כו׳ (נדרים טו.) הוּא תָּמוּהַּ, דְּשָׁם כֵּיוָן שֶׁהַשְּׁבוּעָה שֶׁהוֹצִיא מִפִּיו אִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמָהּ הִיא בְּטֵלָה לְגַמְרֵי, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שָׁם שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִשָּׂא כו׳, וְכֵן בְּמַצָּה דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּעַל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִצְוָה שַׁפִּיר חָיְילָא שַׁפִּיר יֵשׁ לוֹמַר דְּעַל יְדֵי כּוֹלֵל חָיְילָא גַּם אַמִּצְוָה, וּבָזֶה מַיְירֵי הר׳ חִסְדַּאי וְרִיבַ״ש וּבַאַרְתִּי יָפֶה בִּמְקוֹמוֹ בְּסִיַּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא]:

א [בשו״ע] שִׁעוּר כַּזַּיִת כו׳. וְעַיֵּן בְּיַד אֵלִיָּהוּ סִימָן כ״ו וְכ״ז וּבְנוֹדָע בִּיהוּדָה חֵלֶק א׳ (או״ח) סִימָן ל״ח וּבַצְּלַ״ח עַל פְּסָחִים בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים (קטז: ד״ה והואיל), וְהֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה בְּסִפְרִי בֵּית אֶפְרַיִם עַל טְרֵפוֹת (ראש אפרים ח״ג) בְּקוּנְטְרֵס הַתְּשׁוּבוֹת עַיֵּן שָׁם סִימָן ט״ז וְי״ז, וְשָׁם בַּאַרְתִּי שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בְּעִנְיָן בֵּין שִׁעוּרִין לְדָבָר שֶׁהַחִיּוּב מִן הַתּוֹרָה לְדָבָר שֶׁחִיּוּבוֹ מִדְּרַבָּנָן כְּגוֹן מָרוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה וַאֲפִיקוֹמָן וְכוֹסוֹת, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

חָלָה עַל דְּבַר מִצְוָה. וּמִכָּל מָקוֹם (ה) אִם אָמַר קוֹנָם אֲכִילַת מַצַּת מִצְוָה עָלַי, אָסוּר בַּאֲכִילַת מַצָּה דְּנָדָר חָל אַדְּבַר מִצְוָה. אִם אָמַר (ו) שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל מָרוֹר שֶׁל מִצְוָה אָסוּר בַּאֲכִילַת מָרוֹר, דְּמָרוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה דְּרַבָּנָן וּשְׁבוּעָה חָיְלָא אַמִּצְוָה דְּרַבָּנָן, וְהוּא הַדִּין בְּאָמַר שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אַרְבַּע כּוֹסוֹת, וּמִכָּל מָקוֹם כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּשְׁאַל עַל שְׁבוּעָתוֹ. (ז) וְהוּא הַדִּין אִם אָמַר שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל מַצָּה בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁהוּא גַּם כֵּן מִדְּרַבָּנָן לְדִידָן דִּבְקִיאִין אָנוּ בִּקְבִיעָא דְּיַרְחָא, דְּנַמִי חָיְלָא וְאָסוּר, אֶלָּא שֶׁגַּם בָּזֶה יֵשׁ לְכוּפוֹ שֶׁיִּשְׁאַל עַל שְׁבוּעָתוֹ:

א (א) דְּהָוֵי כַּחֲצִי בֵּיצָה. בֵּינוֹנִית עִם קְלִפָּתָהּ. וְדַעַת הָרַמְבַּ״ם (עירובין פ״א ה״ט) דְּכַזַּיִת הוּא כִּשְׁלִישׁ בֵּיצָה, וְעַיֵּן בַּמָּגֵן אַבְרָהָם (ריש הסימן) וּבֵאוּר הַגְּרָ״א מַה שֶּׁכָּתְבוּ בָּזֶה. וּלְעִנְיָן דִּינָא בְּמִצְוָה דְּאוֹרַיְיתָא (ﻫ) כְּגוֹן בְּמִצְוַת עֲשֵׂה דַּאֲכִילַת מַצָּה יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלֶאֱכֹל עַל כָּל פָּנִים כַּחֲצִי בֵּיצָה [אִם לֹא שֶׁהוּא חוֹלֶה וְקָשֶׁה לוֹ לֶאֱכֹל כַּחֲצִי בֵּיצָה (ג) יָכוֹל לִסְמֹךְ עַל הָרַמְבַּ״ם]. [א]וּלְעִנְיָן מָרוֹר וּכְהַאי גַּוְנָא שֶׁהוּא דְּרַבָּנָן יֵשׁ לִסְמֹךְ בְּדִיעֲבַד אִם אָכַל כִּשְׁלִישׁ בֵּיצָה, (ג) אַךְ לְכַתְּחִלָּה כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַמָּרוֹר נִרְאֶה דְּאֵין לְהָקֵל בָּזֶה, אִם לֹא שֶׁהוּא אָדָם חַלָּשׁ וְקָשֶׁה לוֹ יָכוֹל לִסְמֹךְ וְלֶאֱכֹל רַק כִּשְׁלִישׁ וְכַנַּ״ל. וּלְעִנְיָן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁשִּׁעוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּכַזַּיִת [וְכֵן לְעִנְיָן בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה], סְפֵק בְּרָכוֹת לְהָקֵל וְלֹא יְבָרֵךְ עַד שֶׁיֵּדַע שֶׁאָכַל כַּחֲצִי בֵּיצָה, וּלְכַתְּחִלָּה נָכוֹן לִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַכְנִיס עַצְמוֹ בִּסְפֵק בְּרָכוֹת וְיֹאכַל כַּחֲצִי בֵּיצָה אוֹ פָּחוֹת הַרְבֵּה מִשְּׁלִישׁ בֵּיצָה [פְּרִי מְגָדִים (א״א ריש הסימן)]. וְלַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי נִרְאֶה דְּנָכוֹן לְכַתְּחִלָּה שֶׁיֹּאכַל כַּבֵּיצָה פַּת, דְּאִי לָאו הָכִי יֵשׁ חֲשַׁשׁ בְּרָכָה לְבַטָּלָה עַל הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרֵךְ מִתְּחִלָּה עַל הַנְּטִילָה לְאֵיזֶה פּוֹסְקִים, וְכַנַּ״ל בְּסִימָן קנ״ח סָעִיף ב׳ עַיֵּן שָׁם. וְעַתָּה נַחֲזֹר לְעִנְיָנֵנוּ, דַּע דְּמַה שֶּׁכָּתַב הַמְחַבֵּר כַּזַּיִת כַּחֲצִי בֵּיצָה לָאו מִלְּתָא פְּסִיקְתָא הִיא בִּזְמַנֵּנוּ, דְּיֵשׁ מֵאַחֲרוֹנִים (ד) שֶׁהוֹכִיחוּ דְּבֵיצִים הַמְּצוּיִים בִּזְמַנֵּנוּ נִתְקַטְּנוּ הַרְבֵּה עַד לְמֶחֱצָה מִכְּפִי שֶׁהָיוּ בַּיָּמִים הַקַּדְמוֹנִים שֶׁבָּהֶם שִׁעֲרוּ חֲכָמִים, וּלְפִי זֶה בְּכָל מָקוֹם שֶׁהַשִּׁעוּר הוּא כַּחֲצִי בֵּיצָה צָרִיךְ לְשַׁעֵר בְּכַבֵּיצָה בִּזְמַנֵּנוּ. וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (ד״ה שיעור) שֶׁהִכְרִיעַ שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בָּזֶה לְעִנְיָן שִׁעוּרִין בֵּין דָּבָר שֶׁחִיּוּבוֹ מִן הַתּוֹרָה לְדָבָר שֶׁחִיּוּבוֹ מִדְּרַבָּנָן, כְּגוֹן מָרוֹר בַּזְּמַן הַזֶּה וַאֲפִיקוֹמָן (ה) וְכוֹסוֹת, וְנִמְצָא לְפִי זֶה בִּזְמַנֵּנוּ יִתְחַיֵּב לֶאֱכֹל מַצָּה עַד כְּשִׁעוּר בֵּיצָה, וּמָרוֹר יָצָא בְּדִיעֲבַד אַף אִם לֹא אָכַל רַק כִּשְׁלִישׁ בֵּיצָה וְכַנַּ״ל, וְעַיֵּן בְּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל סִימָן רע״א בְּבֵאוּר הֲלָכָה בַּדִּבּוּר הַמַּתְחִיל שֶׁל רְבִיעִית: (ב) וְיֹאכְלֶנּוּ בְּיַחַד. עַיֵּן לְעֵיל סִימָן תע״ה בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה סוֹף סָעִיף קָטָן ט׳: (ג) וּבַיְרָקוֹת צָרִיךְ לְמַעֵךְ חֲלַל הָאֲוִיר. וְהוּא הַדִּין (ו) אִם יֵשׁ חָלָל בַּמַּצָּה אֵינוֹ מִצְטָרֵף הֶחָלָל לְשִׁעוּר כַּזַּיִת וְצָרִיךְ לְמַעֲכוֹ, אֲבָל אִם אֵין חָלָל בַּמַּצָּה (ז) אֲפִלּוּ הִיא רַכָּה וַעֲשׂוּיָה כִּסְפוֹג אֵין צָרִיךְ לְמַעֲכוֹ:

א (א) אֶת יוֹם טוֹב וְכוּ׳. [ב]וּמִנְהָגֵנוּ לוֹמַר אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֵרוּתֵנוּ מִקְרָא קֹדֶשׁ וְכוּ׳, וְאֵין אוֹמְרִים בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ שֶׁהֲרֵי כְּבָר אָמְרוּ וַתִּתֶּן לָנוּ ה׳ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, אָכֵן כְּשֶׁחָל בְּשַׁבָּת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאוֹמְרִים שְׁנֵי פְּעָמִים בְּאַהֲבָה [אַחֲרוֹנִים]:

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ה) וְכוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁיִּשְׁאַל עַל נִדְרוֹ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְקַיֵּם הַמִּצְוָה [אַחֲרוֹנִים]: (ו) פּוֹסְקִים: (ז) אַחֲרוֹנִים:

א (ﻫ) אַחֲרוֹנִים: (ג) חַיֵּי אָדָם (כלל קל ס״א): (ג) כֵּן נִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי: (ד) הַצְּלַ״ח בִּפְסָחִים דַּף (ק״ט) [קט״ז] (ע״ב ד״ה והואיל) וְהַחֲתַם סוֹפֵר בְּחֵלֶק אוֹרַח חַיִּים בִּתְשׁוּבָה סִימָן קכ״ז: (ה) דִּלְעִנְיָן שְׁתִיַּת רְבִיעִית יֵשׁ גַּם כֵּן נַפְקָא מִנָּהּ, דְּקַיְימָא לָן דִּרְבִיעִית הוּא בֵּיצָה וּמֶחֱצָה וְצָרִיךְ לֵידַע שִׁעוּר בֵּיצָה: (ו) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ז) מִשְׁנָה שָׁם (עוקצין פ״ב מ״ח) וְהוּבָא בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק״א), וְנִרְאֶה פָּשׁוּט דְּהוּא הַדִּין לְעִנְיָן בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּפַת סְפוֹגִית מִשְׁתַּעֶרֶת בִּכְמוֹת שֶׁהִיא:

ליקוטי דברי הרב: א] בשו״ע הרב (ס״א) כתב: במרור שהוא מדברי סופרים וכן כל דבר שהוא מדברי סופרים ששיעורו בכזית, יש לסמוך על האומרים שהוא פחות מעט משליש ביצה [והיינו אפילו לכתחילה], אבל לענין ברכה אחרונה וברכת המזון ששיעורו בכזית ספק ברכות להקל ולא יברך עד שיאכל כחצי ביצה, ולכתחלה יש ליזהר שלא להכניס עצמו לידי ספק ברכה ויאכל כחצי ביצה או הרבה פחות משליש ביצה בדבר שאין צריך כזית. **ב]** בשו״ע הרב (ס״ו) כתב: בקצת מקומות אומרים את יום חג המצות הזה את יום טוב מקרא קודש הזה זמן חירותנו. וכן הנוסח בסידור הרב.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah